

Акад. Владо Камбовски

Промотивна реч:

МАКЕДОНСКА ЕНЦИКЛОПЕДИЈА, МАНУ 2009

Скопје, 16 септември 2009 година

Почитувани,

Појавата на *Македонската енциклопедија* на МАНУ претставува национален, културен и научен настан од највисоко значење. Создадена е во нашата највисока научна и уметничка институција и ги легитимира нејзините научни, уметнички и национални дострели, претставувајќи ги истовремено дострелите и на нашиот севкупен интелектуален капацитет. Таквото сознание подразбира и максимална критичност во оценувањето на нејзината вредност и обврзува на постојан стремеж кон повисоки творечки подвизи.

Енциклопедијата е книга на сеопфатни знаења, која по абецеден ред систематски ги обработува фактите и сознанијата. На прв поглед, тие се наредени без смислен ред, а положбата на секоја одредница како да зависи од арбитрерниот избор на првата буква со која започнува нејзиниот наслов. Но ако самиот наслов на енциклопедијата започнува со големата буква- “М”, како прва буква од зборот, кој ја одредува природата на енциклопедијата (“*Македонска*”), тоа веќе внесува внатрешен ред во на прв поглед расфрлените и неповрзани одредници.

Од друга страна, едно е формалното одредување на природата на ова дело како национална енциклопедија, преку нејзиниот наслов, а друго е нејзиното содржинско осмислување на начин кој го оправдува таквиот наслов. Оттука, дозволете ми најпрвин да се осврнам врз прашањето- во која смисла е оваа енциклопедија- македонска? На која Македонија се мисли? Не случајно и денес тоа магично име како и атрибутот *македонски* предизвикува неразбирања, па дури и соседски кавги. Такво е, затоа што е премногу моќно и толку содржински богато и напрегнато, што изгледа недофатливо за сиромашкиот и ограничен човечки разум. Истовремено и толку славно и

значајно за современата цивилизација, што не допушта дневно-политички и слични импровизации и нагрдувања. *Nomen est omen*, името обврзува на одговорен однос, помеѓу другото и на сериозен пристап кон неговата употреба и во едно вакво дело.

Задача на секоја национална (во државното значење на тој збор) енциклопедија е под надворешниот азбучен ред да обезбеди внатрешна кохерентност, сеопфатност и комплексност на претставувањето на темата најавена со нејзиниот наслов. Така обмислениот внатрешен поредок на оваа книга обезбедува целовито, објективно и научно засновано претставување на повеќе од двомилениумскиот период во кој се појавува и опстојува името Македонија и атрибутот македонски. Внимателниот читател мошне лесно ќе го открие внатрешното групирање на одредниците во неколку тематски подрачја: античка, средновековна, нововековна Македонија, а потем, во таквата временска рамка, и основните историски детерминанти што низ мените на епохите го обликувале животот, општествената и државната организација, идеите, традициите и обичаите, материјалното и духовното творештво во целиот македонски простор. Временската и просторна целовитост на претставувањето на Македонија не произлегува од некоја артифициелна проекција, туку е наложена со принципот на вистината како врвен научен принцип .

Огромниот број податоци недвосмислено ја потврдува тезата за цивилизацискиот континуитет- од античкиот период, средновековното духовно воздигнување, нововековното национално освестување, револуционерно-ослободителното движење, создавањето на современата македонска држава, нејзиниот развој по прогласувањето на нејзината самостојност и независност, Македонија на континентите, Македонија на митовите, на идеите, ако сакате- и на европските трпези. Тоа е вертикала што ја извишува еден силен внатрешен живототворен и цврст материјал- народот, неговата колективна меморија и неговиот дух, изразен преку јазикот и писменоста, традициите, фолклорот, уметноста и културата. Врз една таква вертикала, која го впира универзалното античко наследство, врз кирило-методијевската традиција и светиклиментовото просвештение, во времето не многу подоцна од другите балкански народи, созрева македонскиот народносен идентитет во неговото современо значење, и истиот, според закономерностите на времето, набрзо се обликува како јасен

национален стремеж кон сопствена држава. Бројните одредници кои се однесуваат на народносното себесознавање, претставено најпрвин како културно и идејно движење, кое претходи на револуционерната и национално-ослободителна акција, му даваат аподиктичко значење на фактот на повеќе од шестдецениското постоење на современата македонска држава, македонската самобитност, јазик, култура и општественост и нејзиното денешно, исто така закономерно изразување како самостоен и независен ентитет во меѓународната заедница. Елементарниот заклучок кој го сугерираат е тој, дека националниот идентитет е пред сè и над сè културен феномен, кој само таков, како припадност кон определена милениумска култура и традиција, како посебност на идеите и претставата за себе, јазикот, фолклорот, обичаите, материјалното и духовното творештво, опстојувал и во времиња кога општествениот живот на македонскиот народ не бил организиран во посебна државна целина.

Низ историските врвици од настани и личности: војни, жртви, духовници, писатели, научници, уметници, народ, револуционери, државници, држава, се надига сликата на двете македонски царства: земското и духовното. Првото, како сè што е земско- непостојано, променливо, рушливо и привремено, и второто, како метафизичка вселенска маглина- исконско и вечно, моќно и автопоетично: *Macedonia Terrena* и *Macedonia Aeterna*. Едното ја одредува нашата материјална егзистенција, другото ја исполнува нашата човечка есенција и постојано ги напојува земските облици на нашето бивствување. Побарајте го објаснувањето на тој феномен, по кого трагале и нашите предци, и во оваа благоглаголива книга, всирнете се првин во лицата на знаменитите луѓе кои ја создавале историјата на овој земски простор, потем во историските знаци на нејзиниот цивилизациски подем, во потрагата по непресушните извори на македонскиот културен идентитет. Кој не ја сфатил слоевитоста и комплексноста на моќниот духовен и културен извор на името Македонија и на национално-културниот идентитет на Македонците, тој не ја разбира ејдетската природа на човековото битие и склон е да направи тешки грешки во односите со луѓето кои се идентификуваат со тоа име.

Општата сознајба за денешна Македонија како држава и мултикултурна, мултиетничка, мултиконфесионална и плуралистичка заедница се потпира врз огромен број одредници

кои врз принципот на објективна научна селекција ги претставуваат: развојот и положбата на македонскиот народ, но и на деловите на албанскиот, турскиот, српскиот и другите народи, именувани или неименувани во Преамбулата на Уставот, кои живеат во Република Македонија, односите со соседните држави, развојот на политичките движења од секаква провениенција, политичките документи, државно-правните акти, културните пројави, познатите историски личности, политичари, писатели, професори и научници и други претставници на македонското општество од сите националности и вери- сиот тој богат трезор врз кој современото македонско општество ја заснова својата сегашност и перспективи.

Ова не е книга за делби и спорења, затоа што низ целиот свој текст, со секоја своја одредница, учи на спротивното- на хармонија, толеранција, заедништво. Ги учи денешните и идните генерации на основното сознание- дека идејата за Македонија, денес олицетворена низ Република Македонија, си пробивала пат низ долгото и мачно историско минато токму со силата на културата на толеранција и заедништво. И дека никому денес не му е дадено правото да ја дели или распарува таа цврста градба, претворајќи го она што е нејзина есенција и основна вредност- различностите во онтолошко единство со нивното заедништво, во изговор за нејзино уривање.

На крајот, дозволете ми да подвлечам дека појавата на оваа енциклопедија претставува не само високо достигнување, туку и должност на нашата наука: со неа таа им се оддолжува на сите генерации кои се вградиле во развојот на Македонија, истовремено задолжувајќи ги идните генерации. Тоа обврзува, најпрвин, на објавување на енциклопедијата на англиски јазик и на продолжување на работата на повеќетомното издание. За мошне успешно завршената работа, за прекрасниот резултат на повеќегодишните напори, им честитам на главниот редактор, акад. Блаже Ристовски, редакцијата и авторите на одредниците и им посакувам уште поголеми успеси во нивната научна работа.